

Het eiland van Arturo

Elsa Morante

Het eiland van Arturo

Uit het Italiaans vertaald
door Manon Smits

De vertaler ontving voor deze vertaling
een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *L'isola di Arturo*

© 1957, 1995 Giulio Einaudi editore s.p.a., Turijn

© 2021 Nederlandse vertaling Manon Smits / Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagbeeld © Donald Jean / Arcangel

Foto auteur © Elsa Morante Estate

NUR 302

ISBN 978 90 284 5088 2

www.wereldbibliotheek.nl

OPDRACHT

voor Remo N.

Dat daar, wat jou enkel een stipje op de aarde leek,
was alles.
En nooit zal die unieke schat worden weggenomen
uit je bezitterige, slapende ogen.
Je eerste liefde zal nooit worden geschonden.

Maagdelijk heeft het zich gehuld in de nacht
als een zigeunermeisje in haar zwarte sjaal.
Ster stralend aan de noorderhemel
voor eeuwig: geen gevaar kan haar raken.

Jonge vrienden, mooier dan Alexander en Euryalus,
voor altijd mooi, bewaken de slaap van mijn jongen.
Het teken der ontzetting zal nooit voet aan wal krijgen
op dat hemelse eilandje.

En jij zult nooit de wet kennen
die ik als zovelen leer,
– en die mijn hart heeft gebroken:

buiten het voorgeborchte bestaat geen Elysium.

MEDEDELING

Hoewel de plekken die in deze roman worden genoemd daadwerkelijk op landkaarten staan vermeld, is het geenszins de bedoeling geweest er een exacte beschrijving van te geven in dit boek, waarin alle dingen – te beginnen bij de geografie – de willekeur van de verbeelding volgen.

Het hele voorliggende verhaal is volkomen aan de verbeelding ontsproten en verwijst niet naar werkelijke plaatsen, gebeurtenissen of personen.

Het eiland van Arturo

Herinneringen van een jongen

Als ik mezelf in hem terugzie, ben ik tevreden...

(uit *Il Canzoniere* van Umberto Saba)

HOOFDSTUK EEN

Koning en ster aan de hemel

*... het Paradijs
verheven en vaag..*

(uit *Poesie* van Sandro Penna)

Koning en ster aan de hemel

Mijn naam was een van de eerste dingen waar ik prat op ging. Ik had al vroeg geleerd (volgens mij was hij de eerste die het me vertelde) dat Arturo een ster is: het snelste en felste licht van het sterrenbeeld Boötes, aan de noorderhemel! En dat het bovendien ook de naam was van een koning in de oudheid, aanvoerder van een hele schare getrouwen: die allemaal helden waren, net als hun koning zelf, en door hun koning werden behandeld als gelijken, als broeders.

Helaas kwam ik er later achter dat die beroemde Arthur, koning van Brittannië, geen feitelijke geschiedenis was maar slechts een legende; en dus schoof ik hem opzij voor andere, meer historische koningen (ik vond legendes meer iets voor kinderen). Maar een andere reden volstond evengoed, voor mij, om de naam Arturo een heraldische waarde te verlenen: namelijk dat, zo vernam ik, deze naam mij was gegeven (zij het denk ik zonder besef van de symbolische betekenissen) door mijn moeder. Zij was op zich enkel een grietje dat niet kon lezen en schrijven; maar voor mij was ze meer dan een vorstin.

Eerlijk gezegd heb ik altijd weinig over haar geweten, bijna niets, aangezien ze, nog geen achttien jaar oud, is gestorven op het moment dat ik, haar eerste kind, ter wereld kwam. En de enige beeltenis van haar die ik ooit heb gekend was een portret op een ansichtkaart. Een verschoten, onopvallend, bijna schimmig figuurtje; maar wel het onderwerp van de verbeeldingsvolle adoratie van mijn hele kindertijd.

De arme rondreizende fotograaf aan wie deze enige afbeelding te danken is, heeft haar vastgelegd in de eerste maanden van haar zwangerschap. Haar lichaam laat zelfs onder de plooiën van haar wijde gewaad al zien dat ze zwanger is; en ze houdt haar kleine handen ineengevouwen voor zich, alsof ze zich wil verbergen, in een schuchtere, zedige houding. Ze is heel ernstig, en in haar zwarte ogen lees je niet alleen de onderwerping die vrijwel al onze meisjes en dorpsbruidjes eigen is, maar ook een

verbijsterde, ietwat verschrikte vraag. Alsof ze, onder de gebruikelijke illusies van het moederschap, al vermoedde dat ze was voorbestemd tot de dood, en de eeuwige onwetendheid.

Het eiland

De eilanden van onze archipel, daarginds, in de zee van Napels, zijn stuk voor stuk mooi.

De grond is er grotendeels van vulkanische oorsprong; en vooral in de buurt van de oude kraters groeien er duizenden veldbloemen zoals ik ze op het vasteland nooit meer heb gezien. In het voorjaar staan de heuvels vol jeneverbesstruiken: je herkent die wilde, lieflijke geur zodra je in de maand juni over zee in onze havens aankomt.

In het heuvelachtige landschap buiten het dorp heeft mijn eiland verlaten weggetjes omzoomd door eeuwenoude muren, waarachter zich boomgaarden en wijngaarden uitstrekken die wel keizerlijke tuinen lijken. Het heeft verschillende stranden met wit, fijn zand, en andere, kleinere strandjes met kiezels en schelpen, verborgen tussen grote kliffen. Tussen die hoge rotsen die boven het water uit torenen, nestelen de meeuwen en de zomertortels, waarvan, vooral 's ochtends vroeg, de nu eens klaaglijke, dan weer vrolijke roep te horen is. Daar is de zee op rustige dagen zacht en fris, en vlijt zich op de oever neer als dauw. Ach, ik hoef geen meeuw te zijn, en geen dolfijn; ik zou allang blij zijn als ik een schorpioenvis was, de lelijkste vis van de zee, als ik maar weer daar kon zijn, dartelend in dat water.

Rond de haven zijn de straten allemaal steegjes waar geen zon komt, tussen de rustieke, eeuwenoude huizen die er streng en droevig uitzien, ook al zijn ze geschilderd in mooie schelpenkleuren, roze of asgrijs. Op de vensterbanken van de raampjes, bijna zo smal als schietgaten, is hier en daar een tuinanjer te zien, gekweekt in een groot blik; of een kooitje dat passend lijkt voor een krekkel, maar waar dan een gevangen zomertortel in zit. De nerinkjes daar zijn diep en donker als roversholen. In het café in de haven staat een kolenfornuis waarop de uitbaatster de Turkse koffie aan de kook brengt in een donkerblauw geëmailleerd koffiepannetje. De uitbaatster is al jaren weduwe en draagt altijd haar zwarte rouwklleding, een zwarte sjaal, zwarte oorbellen. De foto van de overledene hangt aan de muur, naast de kassa, omkranst door slingers van stoffige bladeren.

De waard van het eethuis tegenover het beeld van Christus de Visser heeft een ransuil die met een kettinkje vastzit aan een stok die hoog uit de muur steekt. De uil heeft tere zwarte en grijze veertjes, een sierlijk kuifje op zijn kop, blauwe oogleden en grote ogen in een roodgouden kleur, met een zwarte rand eromheen; aan zijn ene vleugel zit altijd bloed, omdat hij daar zelf de hele tijd zit te pikken met zijn snavel. Als je je hand uitsteekt om hem zachtjes over zijn borst te kriebelen, buigt hij zijn kopje naar je toe, met een verwonderde uitdrukking.

Bij het vallen van de avond begint hij onrustig te worden, hij probeert weg te vliegen maar valt weer terug, en soms hangt hij dan ondersteboven aan zijn kettinkje te fladderen.

In de kerk van de haven, de oudste kerk van het eiland, staan wassen beeldjes van vrouwelijke heiligen, nog geen dertig centimeter hoog, in glazen stolpen. Ze dragen vergeelde gewaden van echt kant, verschoten brokaten mantilles, ze hebben echt haar, en aan hun polsen hangen minuscule rozenkransen van echte parels. Op hun piepkleine, lijkbleke vingers zijn de nageltjes aangegeven met een dun rood streepje.

In onze haven meren bijna nooit van die luxeschepen aan, een sportjacht of een cruiseschip, die wel in steeds groteren getale de andere havens van de archipel bevolken; je ziet er behalve de vissersboten van de eilanders vooral platte schuiten of vrachtschepen. Het havenplein is op veel uren van de dag bijna verlaten; aan de linkerkant, in de buurt van het beeld van Christus de Visser, staat maar één huurkoets te wachten op de komst van de lijnveerdienst, die een paar minuten bij ons aanlegt, en in totaal drie of vier passagiers aflevert, voornamelijk de eilandbewoners zelf. Nooit, zelfs niet in het zomerseizoen, kennen onze verlaten stranden het rumoer van de badgasten die vanuit Napels en andere steden, vanuit alle delen van de wereld, de stranden op de omringende eilanden overspoelen. En als er eens toevallig een vreemdeling aankomt op Procida, verbaast het hem dat hij er niet dat ordeloze, vrolijke leven aantreft, feestjes en gesprekken op straat, en gezang, en de klanken van gitaren en mandolines, waar Napels en omgeving in de hele wereld om bekend staan. De Procidanen zijn stug, zwijgzaam. Alle deuren zijn dicht, er staat maar zelden iemand voor het raam, elk gezin leeft tussen zijn eigen vier muren, zonder zich te mengen met de andere gezinnen. Vriendschap, dat vinden ze hier maar niks. En de aankomst van een onbekende wekt bij ons geen nieuwsgierigheid, maar eerder argwaan. Als diegene vragen stelt, geeft men hem met tegenzin antwoord; de mensen op mijn eiland houden niet van pottenkijkers.

De Procidanen zijn klein van gestalte, donker, en hebben zwarte amandelogen, net als oosterse mensen. Je zou haast denken dat ze allemaal familie zijn, zoveel lijken ze op elkaar. De vrouwen leiden volgens de aloude traditie een teruggetrokken leven, als nonnen. Velen van hen dragen nog steeds hun lange haar opgestoken, een sjaal over hun hoofd, een lange jurk, en 's winters dikke zwartkatoenen kousen met klompen, terwijl sommigen 's zomers blootsvoets lopen. Wanneer ze op blote voeten voorbijkomen, snel, geluidloos, ontmoetingen ontwijkend, doen ze denken aan een verwilderde kat of een steenmarter.

Nooit gaan ze naar het strand; voor de vrouwen is het een zonde om in zee te baden, en zelfs anderen te zien baden is zondig.

In boeken worden de huizen van oude feodale steden, in groepjes bijeen en verspreid over het dal en over de heuvelhellingen, stuk voor stuk in het zicht van het kasteel dat er vanaf de hoogste top bovenuit torent, vaak vergeleken met een kudde rond een herder. Zo hebben ook op Procida de huizen, van de vele dicht opeengepakte woningen beneden bij de haven tot aan de meer verspreide in de heuvels, vanuit de verte veel weg van een kudde aan de voet van het kasteel. Dat verrijst op de hoogste heuvel (die wel een berg lijkt tussen de andere bulten) en heeft, sinds het in de loop der eeuwen is uitgebreid met allerlei bouwsels erop en eraan, de omvang van een reusachtige citadel gekregen. De schepen die over open zee voorbijvaren zien, vooral 's nachts, van Procida alleen maar dat grote, donkere silhouet, waardoor ons eiland de indruk wekt van een fort midden op zee.

Sinds ongeveer tweehonderd jaar is het kasteel ingericht als strafinrichting: een van de grootste van het hele land, meen ik. Voor veel mensen die ver weg wonen is de naam van mijn eiland synoniem aan de naam van een gevangenis.

Aan de westkant die uitkijkt over zee ligt mijn huis, in het zicht van het kasteel, maar hemelsbreed wel meerdere honderden meters daarvan, voorbij talloze kleine baaitjes waaruit 's nachts de vissersboten met fonkelende lichtjes uitvaren. Doordat het zo ver weg ligt kun je de tralies voor de ramen niet onderscheiden, evenmin als de cipiers die rondom de ommuring lopen; daardoor zou je de gevangenis vooral 's winters, wanneer de lucht nevelachtig is en de wolken ervoor langsdrijven, kunnen aanzien voor een verlaten landhuis, zoals die in veel oude steden staan. Een fascinerende ruïne, enkel bewoond door slangen, uilen en zwaluwen.

Berichten over Romeo de Amalfitaan

Mijn huis verrijst als enige bouwwerk op de top van een steile heuvel, op een braakliggend terrein dat is bezaaid met lavasteentjes. De voorgevel kijkt uit op het dorp, en aan die kant is de flank van de heuvel versterkt door een oude muur gebouwd met rotsblokken; daar woont de blauwe hagedis (die je nergens anders kunt tegenkomen, op geen enkele andere plek ter wereld). Aan de rechterkant is een trap van keien en aarde die afdaalt naar de weg.

Achter het huis strekt zich een groot erf uit, en aan het eind daarvan loopt het terrein steil af en wordt het moeilijk begaanbaar. Via een lange grondverschuiving kom je dan op een driehoekig strandje van zwart zand. Er is geen enkel pad dat naar dat strandje voert; maar je kunt gemakkelijk op blote voeten omlaag rennen tussen de stenen door. Er lag daar beneden maar één bootje aangemeerd: dat was het mijne, genaamd *Torpedoboot der Antillen*.

Mijn huis ligt niet ver van een pleintje met een bijna stadse uitstraling (het kan onder andere bogen op een marmeren monument) en vlak bij de dicht opeengepakte huizen van het dorp. Maar in mijn herinnering is het een afgelegen plek geworden, waar een enorme ruimte omheen wordt geschapen door de eenzaamheid. Die heerst daar, kwaadaardig en schitterend, als een gouden spin die haar iriserende doek over het hele eiland heeft geweven.

Het is een palazzo van twee verdiepingen, afgezien van de kelders en de zolder (op Procida wordt een huis van zo'n twintig kamers, dat men in Napels klein zou vinden, al aangeduid als een palazzo), en zoals geldt voor een groot deel van de bebouwing op Procida, dat al heel lang bebouwd wordt, is het al zeker drie eeuwen oud.

Het heeft een vaalroze kleur, een vierkante, ruwe vorm, en is gebouwd zonder enige decoratie; het zou eerder een grote boerenhoeve lijken als het niet die enorme dubbele voordeur in het midden had, en de gebogen tralies, in barokstijl, ter bescherming van alle ramen aan de buitenkant. De enige versiering van de voorgevel zijn twee ijzeren balkonnetjes aan weerszijden van die dubbele deur, voor twee blinde ramen. Die balkonnetjes, evenals de traliewerken, waren ooit witgeverfd, maar zijn nu vlekkerig, aangetast door de roest.

In een van de beide voordeuren zit een kleiner deurtje, en daarvan maken wij altijd gebruik om naar binnen te gaan: die twee grote deuren zelf worden nooit geopend, en de enorme sloten waarmee ze aan de bin-

nenkant zitten vergrendeld zijn onbruikbare dingen geworden, weggevreten door de roest. Door het deurtje kom je in een lange vensterloze hal met een leistenen vloer, met aan het eind daarvan, in de stijl van de palazzi op Procida, een hek dat uitkomt op een binnentuin. Dat hek wordt bewaakt door twee beelden van beschilderd terracotta, maar inmiddels nogal vaal, die twee personages met een kap voorstellen, misschien monniken of Saracenen, dat is onduidelijk. En achter dat hek lijkt de tuin, omsloten door de muren van het huis als een cour, een ware triomf van verwilderd groen.

Daar, onder de fraaie Siciliaanse johannesbroodboom, ligt mijn hondje Immacolatella begraven.

Vanaf het dak van het huis kun je de uitgestrekte vorm van het eiland zien, die op een dolfin lijkt; de kleine baaien, de Strafinrichting, en niet al te ver weg, in zee, de blauwpuurperen contouren van het eiland Ischia. Zilverige schimmen van eilanden verder weg. En 's nachts het hemelgewelf, waar Boötes langs trekt, met zijn ster Arturo.

Vanaf de dag dat het werd gebouwd is het huis meer dan twee eeuwen lang een monnikenklooster geweest; dat is heel gewoon bij ons, er is niets spannends aan. Procida is altijd een dorp van arme vissers en boeren geweest, en de weinige grotere gebouwen waren stuk voor stuk een klooster, een kerk, een fort of een gevangenis.

Later verhuisden die geestelijken naar elders, en was het palazzo niet langer bezit van de Kerk. Gedurende een bepaalde periode, tijdens en na de oorlogen van de vorige eeuw, waren er compagnieën soldaten in gehuisvest; daarna was het een behoorlijke tijd verwaarloosd en onbewoond, en ten slotte werd het, ongeveer een halve eeuw geleden, gekocht door een particulier, een rijke Amalfitaanse expediteur op doortocht op Procida, die het inrichtte als zijn woning, en er dertig jaar in ledigheid doorbracht.

Hij verbouwde het vanbinnen gedeeltelijk, vooral op de bovenverdieping, waar hij de scheidswanden van de vele cellen van het vroegere klooster weghaalde en de muren versierde met Frans behangpapier. Ook in mijn tijd had het huis nog de indeling en inrichting zoals hij die had achtergelaten, hoe haveloos en vervallen ook. Het meubilair, met pittoreske maar ondeskundige fantasie vergaard bij Napolitaanse antiekzaakjes en uitdragers, verleende de vertrekken een bepaalde romantische, landelijke sfeer. Als je binnenkwam kreeg je het idee van een verleden vol overgrootmoeders en oma's, en van eeuwenoude vrouwengeheimen.

En dat terwijl die muren vanaf het moment dat ze waren opgetrokken

tot aan het jaar dat onze familie zich er vestigde nog nooit een vrouw hadden gezien.

Toen mijn opa van vaderskant, Antonio Gerace, die als emigrant van Procida was vertrokken, zo'n drie jaar voor mijn geboorte met een bescheiden vermogen uit Amerika was teruggekeerd, werd het oude palazzo nog altijd bewoond door de Amalfitaan, inmiddels bejaard. Op zijn oude dag was hij blind geworden; er werd beweerd dat het een straf was van de Heilige Lucia omdat hij een hekel had aan vrouwen. Hij had ze altijd gehaat, al vanaf zijn jeugd, zozeer dat hij zelfs zijn bloedeigen zussen niet wilde ontvangen en de nonnen van Onze-Lieve-Vrouwe van Troost die een aalmoes kwamen vragen gewoon buiten liet staan. Daarom was hij niet getrouwd, en nooit vertoonde hij zich in de kerk of in de winkels, waar de kans om vrouwen tegen te komen het grootst is.

Hij was niet wars van gezelschap; integendeel, uitbundig als hij was organiseerde hij vaak etentjes of zelfs verkleedfeesten, en bij die gelegenheden betoonde hij zich zo waanzinnig genereus dat hij legendarisch was geworden op het eiland. Er werd echter geen enkele vrouw geduld op zijn recepties; en de meisjes van Procida, jaloers op hun verloofden of broers die wel deelnamen aan die mysterieuze avondjes, duiden de woning van de Amalfitaan misprijzend aan als het *Casa dei Guaglioni* (*guaglione* betekent 'jongen', 'jongeman' in het Napolitaans dialect: het 'Jongenshuis' dus).

Mijn opa Antonio had, toen hij na enkele lustrums afwezigheid weer in zijn vaderland aankwam, nooit gedacht dat het lot het Casa dei Guaglioni in petto zou hebben voor zijn familie. Hij herinnerde zich de Amalfitaan nog maar nauwelijks, had nooit enig vriendschappelijk contact met hem onderhouden, en die oude klooster-kazerne tussen de doornstruiken en de vijgcactussen had niets weg van de woning waarover hij tijdens zijn ballingschap had gedroomd. Hij kocht een huisje tussen de landerijen, met een boerenbedrijf erbij, op het zuidelijke deel van het eiland; en daar woonde hij, alleen met zijn pachters, want hij was ongehuwd en had geen naaste familie.

Antonio Gerace had echter wel één naaste verwante op de wereld, een die hij nog nooit had gezien. Het was een zoon die in de begintijd van zijn emigrantenleven was geboren uit een affaire met een Duitse onderwijzeres, die hij algauw in de steek had gelaten. De jonge moeder was hem nog een paar jaar blijven schrijven na zijn vertrek (na een korte arbeidsperiode in Duitsland was de emigrant namelijk verder getrokken naar Amerika); ze smeekte hem om financiële hulp omdat ze zonder werk zat, en

probeerde op zijn gemoed te werken met prachtige beschrijvingen van de baby. Maar de emigrant was er destijds zelf zo erbarmelijk aan toe dat hij haar brieven niet eens meer beantwoordde, tot het meisje moedeloos het schrijven had gestaakt. En toen Antonio op oudere leeftijd, eenmaal teruggekeerd op Procida en zonder erfgenamen, naar haar had geïnformeerd, vernam hij dat ze was gestorven, en dat haar zoon, inmiddels een jaar of zestien, alleen was achtergebleven in Duitsland.

Daarop liet Antonio Gerace die zoon naar Procida komen, om hem eindelijk zijn achternaam en zijn erfenis te geven. En zo kwam degene die later mijn vader zou worden op het eiland Procida aan, in lompen gehuld als een zigeuner (zo vernam ik later). Blijkbaar had hij een zwaar leven achter de rug. Zijn hart was kennelijk van jongs af aan gevoed met wrok, niet alleen jegens zijn onbekende vader, maar ook jegens alle andere Procidanen, al waren die onschuldig. Het zou kunnen dat zij door een of andere handeling of manier van doen al direct vanaf het begin zijn getergde trots hadden gekrenkt. Hoe dan ook leverde zijn onverschillige, schofterige houding hem de afkeer van alle eilanders op. Ook tegenover zijn vader, die zijn best deed hem voor zich te winnen, gedroeg hij zich onaardig, op het wrede af.

De enige persoon met wie hij omging op het eiland was de Amalfitaan. Die organiseerde allang geen recepties of feesten meer, en leefde geïsoleerd in zijn blindheid, stug en hooghartig; hij weigerde mensen te ontvangen die hem opzochten, en zwaaide met zijn stok naar degenen die hem op straat benaderden. Zijn lange, treurige gestalte werd door iedereen gehaat.

Zijn huis ging alleen nog open voor één iemand: de zoon van Antonio Gerace. Die raakte zo hecht met hem bevriend dat hij alle dagen in zijn gezelschap doorbracht, alsof de Amalfitaan eigenlijk zijn vader was, en niet Antonio Gerace. De Amalfitaan van zijn kant schonk hem een exclusieve, dwingende genegenheid: het leek alsof hij geen dag zonder hem kon. Als de jongen laat was voor zijn dagelijkse bezoek, ging de oude man hem tegemoet en bleef boven aan de weg op hem wachten. En aangezien hij niet kon zien of de jongen eindelijk in de verte verscheen, riep hij in zijn blinde ongerustheid om de haverklap diens naam, met een schorre stem die al klonk alsof hij uit het graf afkomstig was. Wanneer een voorbijganger hem antwoordde dat de zoon van Gerace nergens te zien was, smeed hij lukraak en vol verachting wat munten en bankbiljetten op de grond, zodat de omstanders, aldus betaald, de jongen voor hem zouden gaan halen. En als ze vervolgens tegen hem kwamen zeggen dat ze hem

niet thuis hadden aangetroffen, liet hij over het hele eiland naar hem zoeken en lijnde hij zelfs zijn honden aan voor de zoektocht. Zijn leven bestond inmiddels uit niets anders meer: óf hij vertoefde in het gezelschap van zijn enige vriend, óf hij wachtte op hem. Bij zijn dood, twee jaar later, liet hij zijn huis op Procida aan hem na.

Niet lang daarna stierf ook Antonio Gerace, en zijn zoon, die sinds enkele maanden was getrouwd met een weesmeisje uit Massa, betrok het huis van de Amalfitaan samen met zijn bruidje, dat al zwanger was. Hij was destijds negentien jaar, en de bruid nog geen achttien. Het was de eerste keer in de bijna drie eeuwen sinds de bouw van het oude palazzo dat er een vrouw tussen die muren vertoefde.

In het huis en de boerderij van mijn grootvader bleven de pachters wonen, die er ook nu nog werken, in deelpacht.

Het Casa dei Guaglioni

De vroegtijdige dood van mijn moeder, die al voor haar achttiende stierf bij haar eerste bevalling, was beslist een bevestiging, zo niet de bron van het gerucht dat het dankzij de haat van de overleden eigenaar voor altijd fataal zou zijn voor vrouwen om in het Casa dei Guaglioni te wonen, of er zelfs alleen maar naar binnen te gaan.

Mijn vader reageerde altijd enkel met een spottend lachje op dat volksverhaaltje, waardoor ook ik vanaf het begin leerde het met de nodige minachting te beschouwen, als het bijgelovige verzinsel dat het was. Het had echter zoveel autoriteit verworven op het eiland dat geen enkele vrouw er ooit mee instemde om onze huishoudster te worden. Tijdens mijn vroege kindertijd hadden we een huisknecht uit Napels, genaamd Silvestro, die op het moment dat hij bij ons kwam (kort voor mijn geboorte) een jaar of veertien, vijftien was. Hij keerde terug naar Napels voor zijn militaire dienst, en zijn plaats werd ingenomen door een van onze pachters, die maar een paar uur per dag kwam, om te koken. Niemand maakte zich druk om de rotzooi en het vuil in onze vertrekken, en voor onszelf voelde dat even natuurlijk als de begroeiing in de verwaarloosde tuin van ons huis.

Van die tuin (tegenwoordig de rustplaats van mijn hondje Immacolatella) valt onmogelijk een treffende beschrijving te geven. Er lagen onder andere, rondom de volwassen johannesbroodboom, zelfs karkassen van meubels weg te rotten, begroeid met mos, en gebroken aarde-

werk, kruiken, roeispanten, wielen, enzovoort. En tussen de stenen en het afval groeiden planten met vleezige, stekelige bladeren, soms zo mooi en mysterieus als exotische planten. Na de regentijd ontsproten daar ook, met honderden tegelijk, bloemen van edeler rassen uit zaad of bollen die daar al wie weet hoe lang in de grond zaten. En in de zomerse droogte verschroeide alles alsof het in brand was gestoken.

Hoewel we welgesteld waren, leefden we als wilden. Een paar maanden na mijn geboorte was mijn vader van het eiland vertrokken voor een afwezigheid van bijna een half jaar, mij achterlatend in de armen van onze eerste huisknecht, die heel serieus was voor zijn leeftijd en mij grootbracht met geitenmelk. Van diezelfde huisknecht leerde ik praten, lezen en schrijven; en vervolgens ontwikkelde ik mezelf door de boeken te lezen die ik in huis vond. Mijn vader nam nooit de moeite om mij naar een school te sturen: ik had altijd vakantie, en mijn zwerversdagen, vooral tijdens de lange periodes dat mijn vader afwezig was, kenden totaal geen regels of structuur. Alleen honger en slaap gaven voor mij aan dat het tijd was om huiswaarts te keren.

Niemand dacht eraan om me geld te geven, en ik vroeg er niet om; ik had het overigens ook niet nodig. Ik kan me niet heugen dat ik ooit een cent op zak heb gehad, in mijn hele kindertijd en vroege jeugd.

De boerderij die we van grootvader Gerace hadden geërfd, verschaftte de nodige producten voor onze kok, wiens kookkunsten overigens nogal primitief en barbaars waren. Hij heette Costante, en zo zachtaardig als zijn voorganger Silvestro (degene die ik in zekere zin mijn voedster zou kunnen noemen) was geweest, zo zwijgzaam en ruw was Costante.

Winteravonden en regenachtige dagen bracht ik door met lezen. Na de zee en mijn zwerftochten over het eiland vond ik lezen het fijnste wat er was. Ik las voornamelijk op mijn slaapkamer, languit op bed, of op de canapé, met Immacolatella aan mijn voeten.

Onze slaapkamers kwamen uit op een smalle gang, waaraan vroeger de cellen van de broeders hadden gelegen (bij elkaar misschien een stuk of twintig). De oude eigenaar had om over ruimere vertrekken te beschikken de meeste muren tussen de cellen weggehaald, maar had (misschien verrukt van de versieringen en houtbewerkingen) een aantal van de oude celdeuren laten zitten, naast elkaar in de gang. Zo had bijvoorbeeld de kamer van mijn vader drie deuren, allemaal op een rijtje in de gang, en ook vijf ramen naast elkaar. Tussen mijn kamer en die van mijn vader was één cel in de oorspronkelijke afmetingen behouden gebleven, en daar had toen ik klein was onze huisknecht Silvestro geslapen. Zijn